

تاریخچه روزه در ادیان و ملل

در تورات و انجیل مطلبی در وجوب روزه به چشم نمی‌خورد، بلکه روزه گرفتن به خاطر عمل نیک بودن مورد ستایش قرار گرفته است، ولی یهودیان و مسیحیان روزه‌های معینی از سال روزه می‌گیرند.

در تورات و انجیل مطلبی در وجوب روزه به چشم نمی‌خورد، بلکه روزه گرفتن به خاطر عمل نیک بودن مورد ستایش قرار گرفته است، ولی یهودیان و مسیحیان روزه‌های معینی از سال روزه می‌گیرند.

به گزارش **خبرنگار مهر**، متن زیر یادداشتی از احمدعلی افتخاری استاد دانشگاه اصول الدین است که از نظر می‌گذرد.

روزه جزو عبادت‌های فردی است که بسیار پوشیده است یعنی اگر خود به زبان نیاوریم و به کسی نگوئیم روزه ایم کسی متوجه روزه بودن ما نمی‌شود. به همین خاطر جزو عبادات خفیه محسوب می‌شود به همین خاطر ارزش و مقام آن فوق تصور است تا حدی که خداوند در حدیث قدسی می‌فرماید: «الصَّوْمُ لِي وَ أَنَا أَجْزِي بِهِ» روزه برای من است و من خودم پاداش آن هستم یا آنرا به این صورت ترجمه کرده اند که من خودم پاداش آنرا می‌دهم. در این نوشتار کوتاه به معنای صوم و تاریخچه روزه در ادیان قبل از اسلام و حتی آئین‌هایی بشری توجه شده است.

معنای لغوی صوم

«ابن فارس» در «مقایس اللغة» می‌نویسد: «صوم» در اصل به معنی خودداری و توقف در مکانی است و گاهی خودداری از سخن گفتن را نیز گویند. چنان‌که در قرآن کریم از زبان حضرت مریم(س) آمده است: «إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أَكَلِمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا» و گاهی به کسی که ایستاده و حرکتی نمی‌کند. «صائم» گفته می‌شود مانند «خیل صیام و خیل غیرصائمة» سوارانی از حرکت ایستاده اند و سوارانی در حرکت هستند. ابوعبید می‌گوید: به هر کسی که از غذا، سخن و گردش و سیر خودداری کند، صائم گفته می‌شود.

علامه فیروزآبادی در «قاموس» می‌نویسد: صوم و صیام به معنی خودداری از خوردن غذا و آشامیدن، سخن گفتن و آمیزش است. (سکوت و ایستادن باد را نیز گویند.) «ابن منظور» در «لسان العرب» چنین اظهار می‌دارد: «صوم»، خودداری از هر چیزی و ترک آن را گویند. به اسب ایستاده و خوددار از علف هم صائم می‌گویند. «زمخشری» در «اساس البلاغه» می‌فرماید: واژه «صام» یعنی خاموش شد و ایستاده، «صامت الریح» یعنی باد ایستاد. علامه طباطبایی در تفسیر المیزان می‌فرماید: صوم و صیام، مصدر هستند و برخورداری کردن از هر کاری دلالت می‌نمایند. در اسلام خودداری از امور مخصوص از طلوع فجر تا غروب آفتاب، از روی نیت غالب گردید. (المیزان، ج ۲، ص ۵)

«خلیل ابن احمد فراهیدی» می‌گوید: کلمه رمضان از ماده رمض (به فتح راء و سکون میم) است به معنی بارانی که در فصل پائیز می‌بارد و سطح زمین را از غبار و آلودگی شست‌وشو داده و پاک می‌کند. از نظر واژه در اصطلاح شرع چنین برداشت می‌شود که خودداری و امساک از خوردن، آشامیدن، آمیزش و ... از طلوع فجر تا غروب آفتاب را از روی نیت روزه گویند و رمضان بدین معنی گفته می‌شود که با ویژگی‌هایی که دارد. بدن‌ها را از آلودگی و رذایل اخلاقی و ... پاک می‌سازد. (مجله النجف، شماره پنجم سال ۶، ص ۳۸)

چنان‌چه در این زمینه از رسول اکرم(ص) داریم: «مَنْ صَامَ إِيْمَانًا وَ إِحْتِسَابًا عَقَرَ اللّٰهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» کسی که از روی ایمان و برای خدا روزه بگیرد، خداوند گناهان پیشین او را می‌بخشاید.

تاریخچه روزه در ادیان و ملل

با مطالعه تاریخ ملت‌ها و ادیان مختلف و به شهادت قرآن کریم و «کَمَا كَتَبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ...». (بقره/۱۸۳) باور دین دیرین بیشتر مفسران و دانشمندان اسلامی، در می‌یابیم در میان اکثر امم و پیروان مذاهب مختلف، اصل روزه‌داری مطرح بوده و اکنون نیز با تفاوت‌های زمانی و کیفیت عمل رواج دارد. مانند مصری‌ها، یونانی‌ها، هندی‌ها و ... و در میان ادیان آسمانی: اسلام، یهود و مسیحیت و در بین مذاهب ساخته بشر مثل صائبی‌ها، مانوی‌ها، برهمایی و بودایی‌ها.

اینک نظر بلند شما را به سطوری از تاریخ کهن اقوام و ملل مختلف در این باره معطوف می‌داریم:

مصری‌ها متقدم برای پرستش بت خود بنام «لایسیس» روزه می‌گرفتند. یونانی‌ها برای عبادت بت زراعت خود بنام «دیمتر» روزه داشتند. رومانی‌ها برای خود بنام «لُرس» یا ستاره مشتری، روزه‌های زیادی را می‌گرفتند و هر زمان بلا و مصیبتی حادث می‌شد، برای طلب رحمت روزه می‌گرفتند.

هندی‌ها در مورد روزه بسیار افراط می‌نمودند و برای تحصیل رضای خدایان خود اغلب روزه داشتند. در مورد ادیان ساختگی نیز این واقعیات به چشم می‌خورد. صائبی‌ها که باورشان بر تقدس ستارگان استوار است. بنا به دستور این آئین، پیروانش باید ۳۰ روز، روزه واجب بگیرند، ۹ روز برای احترام به کره ماه و ۹ روز برای احترام به پروردگار بخت(ستاره مشتری) و ۷ روز برای گرمی داشتن پروردگار نیکی‌ها (خورشید) روزه می‌گیرند و از طلوع خورشید تا غروب آفتاب از خوردن و آشامیدن امساک می‌ورزند.

«ابن ندیم» در «الفهرست» پیرامون آئین مانوی که در قرن ۳ میلادی در ایران ظاهر شد و بنیانگذاران آن، «مانی» اذعان پیامبری نمود و کتاب «ارژنگ» را آورد، می‌نویسد: مانوی‌ها دارای انواع روزه بودند که به وقت‌های مخصوصی از گردش

خورشید و ماه بستگی داشت. هنگامی که خورشید وارد وضعیت قوس می‌شد و قرص ماه نمایان می‌شد، ۲ روز را به روزه می‌گذراندند.

اولین شب رؤیت ماه ۲ روز بی آنکه بین آن افطار نمایند روزه می‌گرفتند و پس از گذشت هشت روز از ماه، ۳۰ روز روزه داشتند و اگر خورشید وارد حالت «جدی» می‌شد، ۲ روز دیگر نیز روزه می‌گرفتند.

در آئین برهمایی^[۱] نیز که در هر ماه قمری چهار روز، روزه واجب گردیده و این ایام «یوبازاتا» نامیده می‌شود و عبارتند از: اول، نهم، پانزدهم و بیست و دوم. همچنین به استراحت کامل در این روزها سفارش مؤکد شده است، حتی آماده کردن غذا برای افطار نیز باید پیش از طلوع خورشید صورت گیرد.^[۲]

روزه در ادیان آسمانی یهودیت و مسیحیت در حال حاضر به گونه‌ای است که علامه طباطبایی می‌فرماید: در حال حاضر در تورات و انجیل مطلبی در وجوب روزه به چشم نمی‌خورد، بلکه روزه گرفتن به خاطر عمل نیک بودن مورد ستایش قرار گرفته است، ولی یهودیان و مسیحیان روزهای معینی از سال را با اوصاف گوناگون روزه می‌گیرند.^[۳]

در دین یهود، پنج روز از سال را روزه می‌گرفتند که روز بیست و چهارم از ماه هفتم واجب و چهار روز دیگر به خاطر بلا و مصایب وارده پس از خراب شدن محل مراسم قربانی در کنیسه با هیکل اول روزه می‌گرفتند و روز نهم از ماه هفتم هر سال که روز تسلط کلدانیان بر اورشلیم است، روز سوم از ماه هفتم که روز حمله و غارت و قتل عام بخت النصر بر شهر اورشلیم نامیده می‌شود و روز دهم از ماه پنجم که روز آتش‌سوزی هیکل و شهر است و روز دهم از ماه دهم که روز محاصره اورشلیم می‌باشد. علاوه بر این روزها، روزه‌های مستحبی نیز جهت گرامی‌داشت پیامبران و بزرگان‌شان و یادبود حوادث دیگر تاریخی که جمعا به ۲۵ روز می‌رسد، می‌گیرند.^[۴]

مسیحیان نیز به مناسبت‌های مختلف روزه می‌گیرند مثلا فرقه کاتولیکی مسیحی روز چهارشنبه را به خاطر محکومیت حضرت مسیح(ع) و جمعه را به خاطر درآویختن مسیح روزه می‌گیرند. به طور استحبابی و روزه واجب ایشان قبل از عید کریسمس می‌باشد.

همان روزی که موسی و عیسی و حواریون روزه گرفتند و در قرن پنجم میلادی، کلیسا روزه جدیدی را وضع کرد که عبارت است از: روزهای قبل از عید، عید عنصره(روزی که روح‌القدس به شاگردان حلول کرد)، عید انتقال مریم عذرا و عید همه قدوسیان. اما در کلیسای شرق(روم) ارتدوکس شرایط سخت‌تری وجود دارد. ارامنه، قبطی‌ها و نسطوری‌ها روز چهارشنبه و روز جمعه به اضافه ۱۰ هفته از هر سال را روزه می‌گیرند.^[۵] ولی فرقه ای پروتستانی مسیحی روزه را واجب ندانسته بلکه چون شیوه نیک است، در ایام روزه داری فقط از خوردن و آشامیدن خودداری می‌نمایند.^[۶]

[۱] برهمایی قائل به وجود سه خدا می‌باشند: ۱- برهما خدای خالق کل شیء ۲- ویشنو خدای محافظ کاینات و سیوا خدای ویران نگر موجودات.

[۲] الصیام فی القرآن از محمد دسوقی

[۳] المیزان ج ۲

[۴] الصوم و الاضحیة از دکتر علی عبدالواحد وافی

[۵] دائرة المعارف بستانی، ج ۱۱، ص ۷۰

[۶] مجلة النجف سال ۵، شماره ۵ ص ۳۷